

Kaupunginhallitus

Laillisuus ja päätösvaltaisuus

Kaupunginhallitus § 141

Päätös Kaupunginhallitus totesi kokouksen lailliseksi ja päätösvaltaiseksi.

Pöytäkirjan tarkastus

Kaupunginhallitus § 142

Päätös Kaupunginhallitus valitsi pöytäkirjan tarkastajiksi Reino Herlevin ja Sirpa Orjalan, varalle Anneli Palosaaren.

Lausunto valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa

107/05.00/2017

KH § 158

Valmistelijat: vs. kaupunginjohtaja Stina Mattila ja hallintojohtaja Ben Weizmann

Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä, Soite, hallitus 6.3.2017 § 31

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää kuntayhtymiltä, muilta sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palvelujen tuottajilta sekä muilta jakelussa mainituilta tahoilta lausunnot liitteenä olevasta luonnoksesta valinnanvapauslainsäädännöstä annettavaksi hallituksen esitykseksi.

Myös muut kuin jakelussa mainitut tahot voivat antaa asiassa lausuntonsa.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelman sekä hallituksen erikseen tekemien linjausten mukaan Suomessa toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus. Osana uudistusta valmistellaan lainsäädäntö asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lausuntopyyntöä kohteena olevalla hallituksen esityksellä on tarkoitus edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden mahdollisuuksia valita palvelun tuottaja, parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua sekä vahvistaa palvelujärjestelmän kannusteita kustannus vaikuttavaan toimintaan ja jatkuvaan kehittämiseen. Lakia sovelletaan maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvaan sosiaali- ja terveyden huoltoon.

Jatkovalmistelussa lakiluonnosta täydennetään ja tarkennetaan maakunnan ohjaus- ja seurantajärjestelmää koskevien sekä tuottajien oikeuksien ja velvoitteiden täsmentämiseksi erityisesti asiakas- ja maksusetelijärjestelmässä. Säännöksiä tarkentamisella pyritään siihen, että maakunnalla on riittävät keinot turvata sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut yhdenvertaisella tavalla ja laissa ja muussa valtakunnallisessa ohjauksessa huolehditaan maakuntien toimivan valtakunnallisesti riittävän yhtenäisellä tavalla. Lisäksi tarkentamisella turvataan asiakkaan oikeusturva sekä selkeytetään palvelutuottajien asemaa. Tarkennukset valmistellaan lausuntokierroksen aikana lausuntopalautteen pohjalta.

Valinnanvapauslainsäädäntöä on valmisteltu maakunta- ja sote-uudistukseen liittyen. Sote- ja maakuntauudistuksessa lisäksi lakiin sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta laaditaan säännöksiä palvelun tuottamista koskevista olennaisista vaatimuksista. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuottajia koskeva lakiesitys annetaan uudelleen lausunnolle. Näitä säädösehdotuksia koskevat lausuntopyynnöt annetaan helmikuussa 2017. Valinnanvapauslainsäädäntöön liittyen potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin esitetään lisättäväksi uudet säännökset tuetusta päätöksenteosta. Osana sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta yksinkertaistetaan myös rahoitusjärjestelmää. Monikanavarahoituksen yksinkertaistamisesta laaditaan hallituksen esitys vuoden 2017 aikana.

Lausunto annetaan sähköisellä kyselylomakkeella, jossa on kohdennettu ja kysymyksiä luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Kyselyn vastauksia on mahdollisuus perustella, minkä lisäksi kyselyssä on mahdollisuus vapaamuotoiseen kommentointiin ja yksilöityihin säädösmuutosehdotuksiin.

Lausuntopyyntö sekä lausuntopyyntöä koskeva aineisto on oheismateriaalina.

Lausunto tulee jättää sosiaali- ja terveysministeriölle 28.3.2017 klo 16.15 mennessä. Annetut vastaukset ovat julkisia.

Lausuntoluonnos (oheismateriaalina) on valmisteltu toimitusjohtajan johdolla virkamiestyönä.

Toimitusjohtajan esitys:

Hallitus päättää merkitä tiedoksi toimitusjohtajan kokouksessa esittelemän lausuntoluonnoksen Soiten antamaksi lausunnoksi valinnanvapauslainsäädäntöä koskevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Hallitus käy keskustelua esiteltävän lausuntoluonnoksen pohjalta sekä ohjeistaa sen jatkovalmistelussa. Lausunto tuodaan hallituksen käsiteltäväksi ja päätöksentekoa varten seuraavassa hallituksessa.

Päätös:

Toimitusjohtaja teki kokouksessa muutetun päätösesityksen siten, että luonnoksena esitelty lausunto hyväksytään tässä kokouksessa ja lausunto annetaan ministeriölle kuntayhtymän virallisena lausuntona liitteen mukaisessa muodossa.

Hallitus päätti yksimielisesti hyväksyä toimitusjohtajan muutetun päätösesityksen.

Kokkolan kaupunginhallitus 20.3.2017:

Oheismateriaalina Soiten lausunto sekä Kuntaliiton tiedote

Vs. kaupunginjohtaja	Kaupunginhallitus käy asiassa lähetekeskustelun.
Käsittely	Keskustelun jälkeen vs. kaupunginjohtaja muutti päätösesitystä siten, että kaupunginhallitus päättää yhtyä Soiten lausuntoon. Kaupunginhallitus hyväksyi esityksen yksimielisesti.
Päätös	Kaupunginhallitus päätti yhtyä Soiten lausuntoon.

VEIKKO LAITILA
Veikko Laitila
puheenjohtaja

BEN WEIZMANN
Ben Weizmann
sihteeri

Tarkastettu

REINO HERLEVI
Reino Herlevi

SIRPA ORJALA
Sirpa Orjala

Todistan pöytäkirjanotteen oikeaksi ja että pöytäkirja on tarkastuksen jälkeen säädetyllä tavalla nähtävänä kaupunginkansliassa 28.3.2017 klo 9.00 - 15.00.

Kokkolassa 22.3.2017

Leena Heinua-Nieminen
hallintosihteeri

Lausuntopyyntökysely

31.01.2017

Ohjeet:

Sähköisessä kyselylomakkeessa voi liikkua edestakaisin painamalla Edellinen- tai Seuraava -painikkeita. Kysely on mahdollista lähettää vastaamatta kaikkiin kysymyksiin, mutta osa kysymyksistä on merkitty pakollisiksi. Mahdolliset kysymyksiin annetut perustelut huomioidaan vastauksia analysoitaessa. Kyselyssä on runsaasti vastaustilaa lausujien vapaamuotoisille kommenteille. Vastauksia on mahdollista muokata ennen kyselylomakkeen lähettämistä. Kyselyn voi tarvittaessa keskeyttää painamalla Keskeytä-painiketta ja jatkaa vastaamista myöhemmin. Keskeytä-painikkeesta kysely vie automaattisesti sivulle, jossa on linkki jatkettavaan kyselyyn. Sivulla voi myös lähettää linkin sähköpostiisi. Viimeisen kysymyksen lopussa on Yhteenveto-painike, josta pääset tarkastelemaan laatimiasi vastauksia. Yhteenvetosivulta pääset muokkaamaan (Muokkaa vastauksia -painike) ja tulostamaan (Tulosta-painike) kyselyn. Tämän jälkeen kysely pitää vielä lähettää.

Vastauksien lähetys: Kun kyselyyn vastaaminen on valmis, paina kyselylomakkeen yhteenvetosivun lopussa olevaa Valmis-painiketta. Lähettämisen jälkeen kyselyvastausta ei ole enää mahdollista täydentää tai muokata.

Tämä on kyselyn tekstitiedostoversio, jota voi käyttää lausuntopyynnön käsittelyn helpottamiseksi. Toimielimen käsittelyssä voidaan noudattaa esimerkiksi menettelyä, jossa lausuntoa työstetään tekstitiedostomuotoisena ja käsittelyn lopuksi tekstitiedostoon laaditut vastaukset syötetään kyselyyn.

Sähköisen kyselyn Internet-osoite: <https://www.webropolsurveys.com/S/392351745CE21196.par>

Lisätietoja lausuntopyynnöstä antavat:

Projektijohtaja, alivaltiosihteeri Tuomas Pöysti, p.0295163012, s-posti tuomas.poysti@stm.fi
Osastopäällikkö, ylijohtaja, Outi Antila, p. 02951 63164, s-posti outi.antila@stm.fi
Osastopäällikkö, ylijohtaja Kirsi Varhila, p. 02951 63338, s-posti kirsi.varhila@stm.fi
Hallitusneuvos Pirjo Kainulainen, p. 0295163092, s- posti pirjo.kainulainen@stm.fi

Kyselyn tekniseen toteutukseen liittyvät kysymykset:

Osastosihteeri Jenni Rantalainen, p. 02951 63003, s-posti jenni.rantalainen@stm.fi
Projektisihteeri Jaana Aho, p. 02951 63395, s-posti jaana.aho@stm.fi

TAUSTATIEDOT

Vastaajatahon virallinen nimi

Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalvelukuntayhtymä Soite

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi

Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot

Lausuntopyynnön käsittelypäivämäärä toimielimessä

Toimielimen nimi

Onko vastaaja*

kunta

sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä tai yhteistoiminta-alue

maakunnan liitto

muu kuntayhtymä tai kuntien yhteistoimintaelin

valtion viranomainen

järjestö

yksityinen palveluntuottaja

joku muu

Kysymykset

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen tavoitteena on kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä hillitä palveluista aiheutuvia kustannuksia 3 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä.

1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Suomalaisen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän ongelmana on ollut asteittainen peruspalveluiden rapautuminen sekä suuret alueelliset erot ammattitaitoisen työvoiman saatavuudessa, erot kuntien taloudellisessa sote-palveluiden kantokyvyssä ja osittain em. syistä aiheutuen sosiaali- ja terveyspalveluiden laadussa ja saatavuudessa. Lisäksi työterveyshuoltopalveluiden eriytyminen muusta sote-palveluiden järjestämisestä ja tuottamisesta on osaltaan lisännyt väestöryhmien välisiä terveys- ja hyvinvointieroja.

Valinnanvapauslainsäädännöllä pyritään parantamaan palveluiden laatua ja saatavuutta sekä kilpailun kautta myös tehostamaan julkisen palvelutuotannon tehokkuutta ja kustannusvaikuttavuutta. Valitettavasti valinnanvapauslainsäädäntö ei mitä todennäköisimmin

kykene korjaamaan sote-palveluiden kysynnän ja tarjonnan epäsuhtaa tasaisesti koko Suomessa, vaan palvelutarjonta syrjäseuduilla voi jäädä huomattavan suppeaksi johtaen edelleen terveys- ja hyvinvointierojen kasvuun ja epätasaiseen palveluiden saatavuuteen. Lisäksi valmisteltu valinnanvapausmalli on tuetusta päätöksenteosta huolimatta haasteellinen monille väestöryhmille, heikommassa asemassa oleville ja paljon sote-palveluita käyttäville.

Ennaltaehkäisyyn panostaminen on yksi parhaista keinoista kaventaa terveys- ja hyvinvointieroja. Valinnanvapauslainsäädännön kautta synnyttävä malli ja suoran valinnan sote-palveluiden ansaintalogiikka ei kannusta riittävällä tavalla ennaltaehkäisyyn panostamiseen.

2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Itsenäiseen päätöksentekoon ja monituottajamallin etuja hyödyntämään kykenevien kansalaisten osalta uudistus edistää vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin, mikäli alueella on riittävästi palvelutarjontaa ja valinnanmahdollisuuksia.

3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapauden mahdollisuudet ovat pitkälti kiinni markkinoiden toimivuudesta ja tavoitellun monituottajamallin toteutumisesta. Tiukka sote-menojen kehys ja raamibudjetti voi aiheuttaa maakunnalle paineita määrittää kapitaatioon perustuva sote-keskuksen kustannus (80% kapitaatiolla, vvl §51) varsin matalaksi, jolloin monituottajamalli ei käytännössä toimi. Maakuntaudistuksella ja sote-palveluiden järjestämisvastuun siirtämisellä 18 maakunnalle tavoitellaan sote-menojen kasvun taittamista v. 2030 mennessä 3 mrd eurolla. Suun terveydenhuollon palvelut ovat tulossa suoran valinnan piiriin. Suun terveydenhuollossa nykytilanteessa suuri osa aikuisväestöstä käyttää yksityisiä suun terveydenhuollon palveluita ja suun terveydenhuollon kustannuksiin kohdistuu suoran valinnan mallin myötä merkittävä kasvupaine. Tätä voitaneen kompensoida ainoastaan asiakasmaksuja nostamalla, jolloin käytännössä erityisesti vähävaraisemman väestön osan mahdollisuudet hakeutua tarvitsemiensa palveluiden piiriin jopa vaikeutuvat lisääntyvästä valinnanvapaudesta huolimatta.

4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitettuja palveluita?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

29.5.2015 julkaistun hallitusohjelman mukaan kymmenen vuoden tavoitteeksi on asetettu sosiaali- ja terveydenhuollossa painopisteen siirtäminen ennaltaehkäisyyn. Edelleen tavoitteena on hoitoketjujen sujuvuus, henkilöstön hyvinvointi ja tietojärjestelmien toimivuus. Käytännössä valinnanvapausmalli ja pyrkimys laajaan monituottajamalliin on syrjäyttämässä tavoitteen sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiosta ja hoitoketjujen sujuvuudesta.

Laaja-alaisesti sote-palveluiden tarpeessa olevan kansalaisen kohdalla palveluiden tuottamisvastuu jakautuu monelle eri toimijalle sote-keskuksen, suun terveydenhuollon yksikön ja maakunnan liikelaitoksen kesken. Palveluiden yhteensovittaminen ja kokonaiskoordinaatio on haastava monituottajamallissa esimerkiksi verrattuna Keski-Pohjanmaalla toimivaan täysin palvelut yhteen integroivaan palvelujärjestelmään (Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalvvelukuntayhtymä Soite) verrattuna. Järjestäjälle asetettua tehtävää huolehtia palveluintegraatiosta sekä tiedon liikkuvuudesta palvelutuottajien välillä voi käytännössä olla hyvin haastavaa tai lähes mahdotonta toteuttaa.

Lisäksi valinnanvapauslain 51§ mukaisen kiinteän korvauksen ohella enintään 20% osuudella määriteltävien kannustavuuselementtien rakentaminen siten, että suoran valinnan sote-keskuksella olisi aito intressi hoitaa laaja-alaisia palvelutarpeita omaavaa asiakasta/potilasta mahdollisimman pitkälle ja mahdollisimman paljon terveys- ja hyvinvointihyötyä tuottaen, tulee olemaan haastavaa. On vaarana, että sote-keskuksen kannattavuuden turvaamiseksi palveluiden tuotantovastuuta siirretään epätarkoituksenmukaisesti maakunnan liikelaitokselle.

5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Suun terveydenhuollossa merkittävä osa nykyisin kela-korvauksen turvin yksityisiä suun terveydenhuollon palveluita käyttävistä tulee siirtymään suoran valinnan suun terveydenhuollon yksiköiden palveluiden ja maakunnan rahoittamien palveluiden piiriin. Tämä nostaa yhteiskunnan kokonaiskustannuksia, ellei suun terveydenhuollon asiakasmaksuja koroteta merkittävästi.

Valinnanvapauslain 24§ mukaan maakunnalla on velvollisuus ottaa käyttöön henkilökohtainen budjetti vanhuspalvelulain, vammais- ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) mukaisissa muissa kuin suoran valinnan palveluihin kuuluvissa sosiaali- ja

terveyspalveluissa. Henkilökohtaisella budjetilla tuotettavissa palveluissa riskinä on, että palvelutuottajan ansaintalogiikka kannustaa lisäämään asiakkaan palvelutarpeita ja siirtämään asiakkaan seuraavan palvelutarvearvioinnin yhteydessä raskaammalle hoidon portaalle ja suuremman henkilökohtaisen budjetin piiriin, kun tavoitteena yhteiskunnassa pitäisi olla päinvastainen kehitys – asiakkaan/potilaan omien voimavarojen tukeminen, itsenäisen elämän ja pärjäämisen edellytysten luominen/tukeminen.

Valinnanvapauslain 21§ mukaan maakunta päättää ne muut kuin suoran valinnan palveluihin kuuluvat sosiaali- ja terveyspalvelut, joiden järjestämisessä on käytettävä asiakasseteliä. Maakunnan on käytettävä palvelujen järjestämisessä asiakasseteliä riittävässä määrin sen varmistamiseksi, että muissa kuin suoran valinnan palveluissa toteutuu asiakkaan valinnanvapaus. Linjausten mukaan 15% erityistason palveluista tulisi tuottaa asiakassetelillä ja asiakassetelin piiriin kuuluvat palvelut tulee yhtiöittää. Kyseinen linjaus vaarantaa useiden päivystävien sairaaloiden päivystävien erikoisalojen suorituskyvyn tai johtaa päällekkäiseen resursointiin ja lisääntyviin yhteiskunnan kustannuksiin. Käytännössä ainakaan pienemmissä ja keskisuurissa keskussairaaloissa ei asiakasseteliä voida ottaa käyttöön päivystävillä erikoisaloilla ilman päivystävien erikoisalojen päivystämisen edellyttämän lääkärimäärän epätarkoituksenmukaista pienentämistä.

Lisäksi monituottajamallin hallinta ja sote-järjestäjän ja tuottajan eriyttäminen lisää hallinnollisia kustannuksia aiheuttaen lisähaasteen kustannusten kasvun hillinnälle.

6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapausmalli on haaste demokratian kannalta. Demokratian toimivuuden turvaamiseksi sote-palveluiden järjestämistaho on resursoitava hyvin, jotta maakuntastrategian osana sote-strategia saadaan riittävän konkreettiseksi ja yksityiskohtaiseksi ohjaamaan palvelutuotantoa ja sirpaleista monituottajajärjestelmää. Lisäksi palvelutuottajien hyväksymiskriteerit ovat järjestelmän toimivuuden kannalta erittäin merkittäviä ja palvelutuottajien kanssa laadittavat sopimukset on tehtävä hyvin yksityiskohtaiseksi, jotta maakuntavaltuuston, -hallituksen ja sote-järjestäjän ohjaava vaikutus saadaan demokratian näkökulmasta riittäväksi. Epäselvää on, saako maakunta maakuntastrategiassaan ja siihen liittyvässä sote-strategiassa mm. määrittää yksityiskohtaisesti palveluverkon ja siihen liittyvän palvelutason vai voivatko yksityiset sote-keskusten palveluja tuottavat toimijat määritellä toimintayksikkönsä laajuuden ja palveluverkkonsa kuinka vapaasti. Maakunnan strategiassa ja sote-strategiassa pitää voida määritellä hoito- ja palveluketjujen ohella myös palveluverkko ja siihen liittyvät palvelutasopäätökset. Käytännössä ehdotetussa mallissa johtokunnan alla toimiva liikelaitos on myös varsin itsenäinen toimija ja sen ohjaus tapahtuu myös pääasiassa sote-strategian kautta.

7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapausmalli haastaa nykyiset, liikkeenluovutuksella vuonna 2019 maakunnille siirtyvät sote-toimijat ja niiden toimintatavat. Valinnanvapausmalli luo painetta kehittää palvelujärjestelmää asiakaslähtöisesti organisaatiolähtöisen tarkastelun sijaan ja valinnanvapauden myötä kiristyvä kilpailu luo painetta kehittää uusia palvelumuotoja ja –innovaatioita.

Kysymyksiä lakiluonnoksen yksityiskohdista

8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvuuista.

8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiöitettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määrittellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapauslain 15§ mukaan suoran valinnan palveluiden tuottajan vastuulle kuuluvat yleisten oireiden toteaminen ja oireen mukainen hoito, yleisten sairauksien lääketieteellinen tutkimus, taudinmääritys ja hoito sekä tavanomaisimpien pitkäaikaissairauksien toteaminen ja hoito. Käytännön ongelmaksi voi muodostua triage eli hoidon kiireellisyyden määrittäminen. Päivystyksellisten palveluiden tuottaminen on jäämässä maakunnan liikelaitosten vastuulle. Päivystyksellisten liikelaitoksen vastuulle kuuluvien palveluiden ja nk. puolikiireellisten potilastapauksien rajan määrittäminen tulee olemaan tärkeää ja haastavaa. Muutoin vaarana on kiireellisen hoidon tarpeessa olevan potilaan hoitovastuun epäselvyys liikelaitoksen päivystysyksikön/päivystysyksiköiden ja sote-keskuksen välillä.

Edelleen valinnanvapauslain 15§ mukaan laajennettuun perustasaan kuuluvat maakunnan määrittelemien palvelukokonaisuuksien ja asiakkaiden palveluketjujen mukaisesti sosiaali- ja

terveydenhuollon ammattihenkilöiden konsultaatiot ja avovastaanottopalvelut. Em. tarkoitetaan lain yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan mm. eri kliinisten erikoisalojen erikoislääkärikonsultaatioita ja mahdollisesti avovastaanottopalveluita. Muiden kuin yleislääketieteen erikoisalan erikoislääkärikonsultaatioita pitäisi siis tarjota sote-keskusten laajennetun perustason palveluiden osana viimeistään vuoden 2021 alusta. Toisaalta erikoissairaanhoidossa tulisi ottaa käyttöön myös asiakasseteli. Erikoissairaanhoidon palvelutuotanto uhkaa sirpaloitua julkisoikeudellisten liikelaitosten tuottamien palveluiden, sote-keskusten laajennetun perustason palveluiden ja asiakassetelillä tuotettavien palveluiden kesken.

Laajennetun perustason vaiheessa palvelut rahoitetaan edelleen valinnanvapausmallin mukaisella kapitaatiomallilla. Käytännössä sote-keskuksen palvelutuottajan pitää rahoittaa konsultaatiopalvelut maakunnan päättämän rahoituksen mukaisesta potilas-/asiakaskohtaisesta kapitaatiosta. Uhkana on tarpeeseen nähden liian niukka konsultaatiopalveluiden käyttö toiminnan liiketaloudellisen kannattavuuden turvaamiseksi. Edellä kuvattu taloudellinen toiminnan insentiivi voi ohjata epätarkoituksenmukaiseen potilasohjaukseen liikelaitoksen palveluiden piiriin tai potilaan jäämiseen ilman asianmukaisia palveluita ja ongelmien kumuloitumiseen.

Laajennetussa perustasossa asiakkaan tilapäisesti ja lyhytaikaisesti tarvitsemat sosiaalihoitolain 14 §:n 1 momentin mukaiset palvelut ja näiden tuottamisen velvollisuus kuuluu palveluntuottajalle. Sosiaalihoitolain 14 § kirjaus sisältää laajan palvelukokonaisuuden. Tässä yhteydessä valinnanvapauslainsäädäntö jättää osin avoimeksi määritelmän siitä, mitkä palvelut tulee sisällyttää ”tilapäisiin ja lyhytaikaisiin” tuotettaviin ja kapitaatiohinnalla kustannettaviin palveluihin. On riski, että tässä yhteydessä asiakas siirretään liikelaitoksen palveluiden piiriin ja laajan palveluarvioinnin piiriin. Kun tilapäisten ja lyhytaikaisten palveluiden piiriin ei ohjauduta ajoissa, on riski, että asiakkaan toimintakyky laskee siten, että asiakas joutuu raskaampien palveluiden tarpeeseen.

8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapamuotoiset huomiot

Valinnanvapauslain 17§ mukainen suoran valinnan sote-keskuksen palveluiden alihankkijana toimiva maksuseteli-yrittäjä on järjestämisvastuun kannalta katsottuna hankalasti ohjattavissa. Maakunnan määrittämien suoran valinnan sote-keskusten palvelutuottajien kriteereissä ja sote-keskusten kanssa solmittavissa sopimuksissa pitäisi osata ottaa huomioon myös alihankkijana toimivan maksuseteli-yrittäjän ohjaus, joka tapahtuu välillisesti listautuneesta potilaasta kokonaisvastuussa olevan sote-keskuksen kautta. Merkittävä vastuu on nykyisen palveluseteli-menettelyn tavoin sillä, miten määritellään palveluntuottajalain 10 §:n mukaisen rekisterin listautumismenettelyn kriteerit ja miten näitä voidaan valvoa. Uudessa tilanteessa tähän syntyy välillinen valvonta –mahdollisuus.

8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

On säädetty, mutta käytännössä on vaikea arvioida ja valvoa, miten maksusetelin käyttö toteutuu. Maksusetelijärjestelmän kustannukset on tarkoitus kattaa sote-keskuksille suoritettavasta kapitaatiokustannuksesta. Käytännössä riskinä on, että sote-keskus pyrkii optimoimaan omaa taloudellista tulostaan ja jakaa maksuseteliä asiakkaan/potilaan objektiivista arvioitua palvelutarvetta tiukemmin kriteerein.

8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Suoran valinnan sote-keskuksen valinta saattaa olla haastavaa osalle kansalaisista tuetusta päätöksenteosta huolimatta. Tämän jälkeen potilaan pitäisi olla perillä oikeuksistaan ja mahdollisuudestaan saada osa sote-keskuksen tuottamisvastuulle kuuluvista palveluista maksusetelillä. Käytännössä kansalaisten informointi oikeuksistaan maksusetelijärjestelmän osalta voi olla haastavaa ja vaikeasti valvottavaa. Näin ollen lakiluonnoksen mukaiset kansalaisen perusoikeudet ja mahdollisuus maksusetelijärjestelmän käytännön hyödyntämiseen voi jäädä toteutumatta.

9. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapauslain 19§ on ristiriitainen. Kyseisen pykälän mukaan asiakas voi valita sosiaali- ja terveydenhuollon perustason palveluja tuottavan maakunnan liikelaitoksen toimipisteen niiden palvelujen saamiseksi, joita ei ole saatavilla sosiaali- ja terveystieteiden keskuksista tai suunhoidon yksiköistä. Maakunnilla on velvollisuus yhtiöittää laajan valinnanvapauden piiriin kuuluvat palvelut viimeistään 31.12.2020 mennessä. Kuitenkin nk. perälautamallina on kyseinen 19§ kirjaus, jolloin

liikelaitos tuottaa perustason palvelut tilanteessa, jossa palveluita ei ole saatavilla sote-keskuksista tai suun hoidon yksiköistä. Epäselväksi jää, pitääkö maakunnan jättää osa perustason palveluista liikelaitoksiin 19§ kirjauksen mahdollistamiseksi. Toisaalta on epäselvää, pitääkö maakunnan yhtiöittää perustason palvelunsa vuoden 2020 loppuun mennessä koko maakunnan alueella, jos yksityisiä palvelutuottajia on listautunut palvelutuottajaksi vain pieneen osaan maakunnan alueella. Edellä kuvatussa tilanteessa mikäli maakunta joutuisi yhtiöittämään koko maakunnan alueen suoran valinnan palvelunsa ja kilpailemaan muodostetun yhtiön kautta vain osassa maakuntaa toimivan yksityisen tai kolmannen sektorin toimijan kanssa, syntyisi seurauksena epätasa-arvoinen kilpailuasetelma ja hallinnollisesti epätarkoituksenmukainen järjestely.

10. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakasetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä.

10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

10b. Turvaako asiakasetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakunnan tulee yhtiöittää asiakasetelillä tuotettavat palvelut. Tämä yhtiöittämisvelvollisuus pirstoo entisestään maakunnan sote-palvelutuotannon palvelurakennetta. Julkisoikeudellisten liikelaitoksen tuottamien palveluiden, kuten erikoissairaanhoidon päivystyksen, ylläpitäminen voi tulla haastavaksi, jos asiakasetelillä tuotettavien palveluiden osuus vaarantaa päivystävien erikoisalojen kriittisen volyymin ja osaamispääoman.

10c. Ovatko asiakasetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapauslain 21§ maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoon liittyen ovat riittäviä.

Valinnanvapauslain yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 14 §:n perusteella maakunnan on määriteltävä palvelustrategiassaan tavoitteet yksityisiltä palvelun tuottajilta hankittavien palvelujen vähimmäismäärälle. Vähimmäismäärä koskisi lähinnä ostopalveluja ja asiakassetelipalveluja. Maakunnan tulisi varmistaa asiakkaan valinnanvapaus asiakassetelin avulla niissä muissa kuin suoran valinnan palveluissa, jotka eivät ole kiireellisiä, julkisen vallan käyttöä, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 11 §:n ja terveydenhuoltolain 45 §:n mukaan tehtävän harvinaisuuden, vaativuuden tai suurten kustannusten perusteella keskitettäviä palveluita tai joita ei toteuteta henkilökohtaisen budjetin avulla. Vähimmäistasona on, että viisitoista prosenttia näiden palveluiden kokonaiskuluista olisi asiakassetelin piirissä.

Lain yksityiskohtaisissa perusteluissa mainittu 15% raja on epätarkoituksenmukainen. Valinnanvapauslain 21§ kirjaus on riittävä. Maakunnat ovat erilaisia ja kaavamainen prosentuaalinen raja-arvo saattaa osassa maakuntia vaarantaa mm. päivystävän sairaalan ylläpitämisen edellytykset. Asiakassetelijärjestelmän käyttöönotto erikoissairaanhoidon päivystävillä erikoisaloilla pienentää volyymeja ja vaarantaa toiminnalliset ja taloudelliset edellytykset päivystyksen järjestämiseen vaadittavan lääkärimäärän ylläpitämiseen.

Alueuudistus.fi-sivustolla todetaan, että maakunnan liikelaitoksen myöntämä asiakasseteli korvaisi nykyisin käytössä olevan, kunnan myöntämän palvelusetelin 1.1.2019 alkaen. Palveluseteli on laajalti käytössä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Käytännössä em. linjaus palvelusetelin korvaamisesta asiakasetelillä ja siihen liittyvä yhtiöittämisvelvollisuus muodostaa haasteen yhtiöittämisvelvoitteen 2 vuoden siirtymäajasta huolimatta.

11. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Objektiivisen tiedon tuottaminen henkilökohtaisen budjetin piirissä olevien palveluiden laadusta, saatavuudesta ja vaikuttavuudesta on haastavaa asiakkaan päätöksenteon tueksi, koska palveluntuottajalain 10 §:n mukaiseen rekisteriin merkittyjen palveluntuottajien intressinä on edistää omien palveluidensa markkinointia. Maakunnan sote-järjestäjällä on haastava tehtävä määritellä riittävän yksityiskohtaiset objektiivisen tiedon tuotannon vaatimukset ja kriteerit sekä valvoa niiden toteutumista.

12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko).

Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti).

Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta 9 a § mukaan maakunta voi tehdä päätöksen potilaan päätöksenteon tukemisesta, jos potilaalla on pysyvästi, pitkäaikaisesti tai toistuvasti vaikeuksia muodostaa tai ilmaista terveyden- ja sairaanhoitoaan koskeva tahtonsa taikka ymmärtää terveyden- ja sairaanhoitoaan koskevia selvityksiä ja hän ei saa terveyden- ja sairaanhoitoonsa soveltuvaa ja riittävää tukea muun lainsäädännön nojalla. 9 c § mukaan potilaan terveydenhuollon järjestämisestä vastaava maakunta tekee potilasta kuultuaan päätöksen päätöksenteossa tukevasta henkilöstä, jos potilas ei tätä vastusta. 9 c § mukaan päätöksenteossa tukevan henkilön on oltava tehtäväänsä sopiva. Tehtävään ei saa nimetä henkilöä, joka on palvelus- tai toimeksiantosuhteessa palvelujen järjestäjään tai tuottajaan taikka jolla on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa asiassa, jota tuettu päätöksenteko koskee. 9 d § mukaan 9 c §:n 1 momentissa tarkoitetun päätöksen tehneen maakunnan on vapautettava päätöksenteossa tukeva henkilö tehtävistään tämän omasta tai potilaan pyynnöstä taikka jos päätöksenteossa tukeva henkilö ei enää täytä 9 c §:n 3 momentissa tarkoitettuja tehtävään nimetyille henkilölle asetettuja sopivuutta ja riippumattomuutta koskevia edellytyksiä.

Käytännössä edellä referoitujen lakiluonnoksen pykälien mukaisen päätöksenteossa tukevan pätevyys- ja riippumattomuuskriteerien täyttävän henkilön löytäminen tulee olemaan erittäin hankalaa. Valinnanvapauslainsäädännön seurauksena syntyvä monimutkainen monituottajamalli edellyttää tuettua päätöksentekomenettelyä kansalaisten tasa-arvon toteutumisen varmistamiseksi, mutta tuettu päätöksenteko voitaisiin säätää maakunnan sote-järjestäjän tai julkisoikeudellisista palveluista huolehtivan liikelaitoksen tehtäväksi. Valinnanvapauslain 22 § mukaan kuitenkin maakunnan liikelaitos vastaa asiakkaan sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeen arvioinnista, terveydenhuoltoa koskevan hoitopäätöksen teosta ja sosiaalihuoltoa koskevan hallintopäätöksen teosta. Tuetun päätöksenteon mukaisen palvelun tuottajan kustannusten korvaamisesta ei ole mainintaa lainsäädännössä.

13. **Lakiluonnoksen 7 luvussa** säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä.

13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. **kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapauslain 31§ mukaan maakunta voi asettaa palvelujen laatua, voimavaroja ja saatavuutta sekä palveluketjuja ja palvelujen yhteensovittamista koskevia ehtoja, jotka suoran valinnan palvelun tuottajan on täytettävä. Maakunta voi lisäksi edellyttää akkreditointia suoran valinnan palvelun tuottajalta. Maakunta tekee hallintopäätöksen palvelun tuottajille asetettavista vaatimuksista.

Valinnanvapausmallin asianmukainen toteutuminen, demokratiavajeen ehkäisy ja vahva järjestäjän ohjaus maakunnan asukkaiden lakisääteisten oikeuksien toteutumiseksi edellyttää erittäin vahvasti resursoitua ja osaavaa sote-järjestämistahoa maakunnassa. Valinnanvapauslain 31§ mukaisten kriteerien luominen täysin uudessa toimintaympäristössä ilman pitkäaikaisia kokemuksia järjestelmän toimivuudesta asettavat erittäin suuren haasteen maakunnille. Uhkana on byrokratian ja siten sote-kokonaiskustannusten kasvu, jotta valinnanvapausmalliin ja monituottajamalliin liittyvät haasteet ja uhkakuvat voidaan pitää hallinnassa.

13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. **kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Käytännössä palvelutuottajien kanssa solmittavat sopimukset on laadittava huomattavasti valinnanvapauslain 36§ säädöksiä tarkemmiksi ja kattavammiksi, jotta sote-järjestelmän kokonaisuuden ohjaus säilyy aidosti maakuntavaltuustolla ja -hallituksella sekä sen alaisella sote-järjestäjällä. Kattavien, riittävän yksityiskohtaisten ja palvelutuottajia ohjaavien sopimusten laatiminen tulee olemaan uudessa toimintaympäristössä haastavaa.

14. **Lakiluonnoksen 8 luvussa** säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä

- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapauslain 40§ mukaan maakunnan liikelaitos ei voi itse tuottaa suoran valinnan palveluja eikä maksu- tai asiakassetelillä tuotettavia palveluja. Maakunta voi kuitenkin perustaa omistamansa yhtiön tai yhteisön edellä tarkoitettujen palvelujen tuottamiseksi.

Käytännössä asiakassetelillä tuotettavien palveluiden yhtiöittämisvelvollisuus sekä lain yksityiskohtaisissa perusteluissa §21 kohdalla mainittu 15% raja-arvo tulevat johtamaan ongelmiin erityisesti erikoissairaanhoidon kohdalla. Päivystävien sairaaloiden erikoisaloista osa joudutaan yhtiöittämään asiakassetelin käyttöönoton vuoksi. On epäselvää, voivatko samat lääkärit työskennellä sekä julkisoikeudellisen liikelaitoksen että maakunnan omistaman, asiakassetelin piiriin kuuluvia palveluita tuottavan yhtiön palveluksessa.

Valinnanvapauslain 42§ mukaan suoran valinnan palvelun tuottajan on ilmoitettava julkisessa tietoverkossa enimmäisasiakasmääränsä sekä ajantasaisesti se, kuinka paljon uusia asiakkaita se pystyy ottamaan asiakkaikseen. Suoran valinnan palvelutuottajien oikeus rajoittaa enimmäisasiakasmääräänsä vääristää kilpailua yksityisten palvelutuottajien sekä maakunnan oman yhtiöitetyn toiminnan välillä. Oikeus rajoittaa enimmäisasiakasmäärää pitäisi poistaa lakiluonnoksesta.

15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapauslain 49§ mukaan palvelun tuottajalle maksettavien korvausten on kannustettava tehokkaisiin palveluihin sekä edistettävä väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä toimintakyvyn ylläpitämistä. Korvausten on perustuttava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuotteistukseen, tuotehintaan tai vastaavaan, jolla maakunta seuraa omaa toimintaansa. 50§ mukaan maakunta päättää osana palvelujen tuotannon ohjausta suoran valinnan palvelun tuottajalle maksettavasta korvauksesta niiltä osin kuin tässä laissa ja tämän lain perusteella annetussa asetuksessa ei ole tarkemmin säädetty. 51§ mukaan suoran valinnan palvelun tuottaja saa jokaisesta listautuneesta asiakkaasta maakunnan määrittelemän kiinteän korvauksen. Maakunnan tulee kohdentaa suoran valinnan palveluihin varatusta määrärahasta vähintään 4/5 osuus kiinteällä korvauksella maksettavaksi. Kiinteän korvauksen suuruutta määritettäessä maakuntien on noudatettava kansallisia tarvetekijöitä.

49§ mukaisen korvaustason määrittely eri maakunnissa yhtäläisin perustein tulee olemaan haastavaa. 80% kiinteän korvauksen osuus jättää kannustavuuselementeille (20%) varsin vähäisen taloudellisen merkityksen. Kannustavuuselementit ovat kuitenkin olennainen ohjauselementti palvelujärjestelmän kokonaisuuden toimivuuden ja kokonaiskustannusten kannalta katsottuna.

15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapauslain 54§ mukaan maakunta voi asettaa suoran valinnan palvelun tuottajalle korvausten perusteiksi palvelujen laatuun, kustannustehokkuuteen sekä vaikuttavuuteen liittyviä mittareita ja perusteita. Maakunta voi maksaa sen etukäteen määrittelemien perusteiden täyttymisestä kannustinperusteisia korvauksia tai periä palvelun tuottajalta sanktiomaksuja, jos perusteet eivät täyty. Maakunnan tulee käyttää suoran valinnan palvelun tuottajien suoriutumisen arvioinnissa yhdenvertaisia mittareita ja perusteita.

Valinnanvapauslain 54§ asettaa suuria osaamis- ja resurssivaateita maakuntien sote-järjestäjälle, jotta riittävän tehokkaat ja oikeudenmukaiset kriteerit kannustinperusteisille korvauksille osataan määritellä.

16. Lakiluonnoksen 11 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakuntauudistuksen ja valinnanvapauden kireä aikataulu sekä uudistuksen kokonaisuuden edellyttämät resurssitarpeet ovat suuri haaste sote-järjestäjän tehtävän yksityiskohtaiselle ja kattavalle haltuun ottamiselle. Valinnanvapauden toteuttamisaikataulua olisi tarkoituksenmukaista väljentää ja harkita valinnanvapauden toteuttamista kokeilumaakuntien pilotoinnin kautta.

Valinnanvapausmalli ja siihen kytkeytyvä palvelutuotannon monituottajamalli aiheuttavat suuria haasteita ja paineita kansallisille tietojärjestelmäkokonaisuuksille. On epävarmaa, saadaanko tavoiteaikataulussa tietojärjestelmät toimimaan järjestelmän edellyttämällä tavalla. Ilman toimivia tietojärjestelmiä esitetyn hallinnollisen ratkaisun toteuttaminen on mahdotonta.

17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapauslain 15§ mukaan maakunta vastaa suoran valinnan palveluihin sisältyvien palvelukokonaisuuksien ja asiakkaiden palveluketjujen yksityiskohtaisemmasta määrittelystä maakunnan ja sen asukkaiden tarpeiden mukaisesti. Maakunnan on julkaistava palvelukokonaisuuksien kuvaukset julkisessa tietoverkossa. Tämä palvelukokonaisuuksien määrittämisen velvoite yhdistettynä 7. luvun mukaisen palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyyn sekä 9. luvun mukaisten palvelun tuottajalle suoritettavien korvausten määrittämiseen ovat laajoja ja vaativia tehtäviä palveluiden järjestäjälle. Nämä valinnanvapauslain mukaiset järjestäjän tehtävät yhdistettynä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain sote-järjestäjälle määräämiin tehtäväkokonaisuuksiin yhdistettynä lisäävät hallinnollisen työn määrää ja tarvetta järjestäjän resursointiin mahdollisesti jopa palvelutuotantoon kohdistettavien resurssien kustannuksella. Valinnanvapauden periaate lienee perimmäinen syy tulevassa maakuntahallinnossa järjestämisen ja tuottamisen vahvaan eriyttämiseen. Valinnanvapauden toteuttamismallia pitäisi vielä kokonaisuudessaan harkita uudelleen siten, että ylimääräisten hallintorakenteiden synty, riskit demokratiavajeen syntymiselle sekä riskit sote-kustannuksien kasvamiselle voitaisiin hallita paremmin kuin ne ovat nyt ehdotetussa mallissa hallittavissa.

18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Esitys antaa riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen kasvukeskuksissa. Lainsäädännön luomista edellytyksistä huolimatta markkinoita ei välttämättä synny koko Suomeen ja valinnanvapaus ei toteudu kaikissa maakunnissa ja maakuntakeskusten ulkopuolella. Tämä asettaa kansalaiset eriarvoiseen asemaan. Markkinoiden syntymisen sijasta pitäisi olla huolissaan järjestämistehtävän haltuun ottamisesta, demokratiavajeesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluintegraatiosta.

18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Vapaamuotoiset huomiot

15§ mukaisten suoran valinnan laajennetun perustason palveluiden tuottaminen edellyttää monipuolista osaamista ja vahvaa resursointia. Pienten toimijoiden voi olla vaikea täyttää em. suoran valinnan palveluiden palveluvalikoiman vaatimusta huolimatta mahdollisuudesta täydentää palveluita maksusetelillä. 7. luvun mukaisten hyväksymiskriteerien ja 8. luvun mukaisten palvelutuottajien veloitteiden täyttäminen voi olla hankalaa pienille toimijoille. Käytännössä vahvat kansalliset sote-toimijat kykenevät resursoimaan toimintansa ja järjestämään palvelutuotannon edellyttämät tukipalvelunsa lain vaatimusten mukaiselle tasolle ja vaarana on markkinoiden ajautuminen muutamien suurien palvelutuottajien käsiin. Vahvat palvelutuottajat tulevat tuottamaan sekä suoran valinnan sote-keskuspalveluita ja suun terveydenhuollon palveluita ja lisäksi asiakassetelillä ja henkilökohtaisella budjetilla tuotettavia palveluita, jolloin vaarana on asiakasohjautuvuus kaikissa valinnanvapauden piirissä olevissa palveluissa em. vahvojen yksityisten palvelutuottajien tuottamiin palveluihin.

19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Kansalaisen mahdollisuus valita suoran valinnan palvelutuottaja sekä hyödyntää kriteerien täytyessä henkilökohtaista budjettia tai asiakasseteliä lisää mahdollisuutta vaikuttaa palvelutuottajaan, mikäli markkinat toimivat ja valinnan mahdollisuuksia on. Mahdollisuus vaikuttaa palvelutuottajan valintaan ei välttämättä paranna mahdollisuutta vaikuttaa itse hoidon toteuttamiseen. Julkisin varoin kustannettavat palvelut on määritelty palveluvalikoiman muodossa ja kaikkien palvelutuottajien on sitouduttava maakunnan määrittämiin kriteereihin ja hoitoketjuihin. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuolto on laajaa osaamista ja asiantuntemusta vaativaa ja edelleenkin alalle kouluttautumattoman kansalaisen saaminen mukaan aktiivisesti hoitopäätösten tekoon voi olla haastavaa laajenevasta valinnanvapaudesta huolimatta.

20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

15§ mukainen suoran valinnan suun terveydenhuollon palveluvalikoima on asianmukainen ja parantaa ainakin osassa Suomea palvelutarjonnan ollessa riittävää kysyntään nähden kansalaisten mahdollisuuksia saada suun terveydenhuollon palveluita. Sen sijaan yhteiskunnan kustannusten näkökulmasta tarkasteltuna suun terveydenhuollon suoran valinnan mahdollisuus kasvattaa yhteiskunnan kustannustaakkaa, ellei asiakasmaksuasetuksella suun terveydenhuollon asiakasmaksuja koroteta nykyisestä.

21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapauslain yleisperusteluissa luvussa 4 todetaan, että vastaava valinnanvapausjärjestelmää ei ole toteutettu missään muussa maassa, joten vaikutusten arvioinnissa ei ole mahdollista suoraan käyttää muiden maiden kokemuksia. Edelleen 4. luvussa on tehty vaikutusarviointia eri näkökulmista (vaikutukset hallintoon ja organisaatioihin, taloudelliset vaikutukset, tietoyhteiskuntavaikutukset, ihmisiin kohdistuvat vaikutukset, vaikutukset palvelujen tuotantoon, Vaikutukset henkilöstöön, työllisyyteen ja työelämään). Vaikutusarviointien tiivistelmistä nousevat esiin seuraavat seikat:

- Maakuntien järjestämistehtävä on haasteellinen
- Kannusteet ovat ratkaisevia
- Säästöjen toteutuminen on epävarmaa
- Markkinoiden muodostumisessa käynnistymisvaihe kriittisin
- Tietopohjan puutteellisuus ja tietojärjestelmien laajat kehittämistarpeet muodostavat riskin valinnanvapausmallin nopealle toteuttamiselle
- Asiakkaiden valinnanvapaus lisääntyy
- Peruspalvelujen saatavuus voi parantua, mutta alueellisia eroja esiintyy jatkossakin
- Integraation toteuttaminen voi olla haastavaa
- Palvelujen saatavuus paranee, jos maakunnalla on riittävää järjestämisaamia
- Yritystoiminnan mahdollisuudet lisääntyvät

Uudistuksen vaikutuksia on siis arvioitu monista eri näkökulmista ja johtopäätöksiä voidaan pitää pääsääntöisesti oikeansuuntaisina. Sen sijaan huomiota herättää, miksi valinnanvapausmallia viedään esitetyn lainsäädännön pohjalta eteenpäin, vaikka valmistelevalta ministeriön vaikutusarvioinneissa on tuotu esiin useita toiminnallisia ja taloudellisia riskejä.

22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalvvelukuntayhtymä Soite on laaja, maakunnallinen, kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut yhteen integroiva organisaatio. Soite on sekä erikoissairaanhoidon mukainen sairaanhoitopiiri, kehitysvammalain mukainen erityishuoltopiiri että paras-lain mukainen sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluiden järjestämisen ja tuottamisvastuusta huolehtiva sote-organisaatio. Esitetty valinnanvapauslainsäädäntö ja sen myötä syntyvä monituottajamalli sekä sote-järjestämisen ja sote-palvelutuotannon eriyttäminen johtaa Keski-Pohjanmaalla syntyneen integroituneen palvelumallin purkautumiseen. Palvelun käyttäjän näkökulmasta kehitys johtaa kehitettyjen asiakas- ja potilaslähtöisten hoitoketjujen ja toimintamallien osittaisen menetykseen.

Erikoissairaanhoidon näkökulmasta katsottuna asiakasseteli-malli ja siihen liittyvä yhtiöittämisvelvoite aiheuttavat haasteen päivystävän sairaalan ylläpitämisen näkökulmasta, kuten aiemmin lausunnossa on todettu.

23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Väestön ikääntyessä ja palvelutarpeiden kasvaessa vääjäämättä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen merkitys korostuu entisestään. Valinnanvapausmallissa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen ja ennaltaehkäisevän toiminnan kehittämiseen liittyvät kannustimet jäävät kevyiksi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon nykyiset palvelutuotanto-organisaatiot kantavat suuren vastuun tulevaisuuden sote-ammattilaisten kouluttamisesta. Sote-alan opiskelijoiden perehdytys ja työharjoittelut ovat muodollisista korvauksista huolimatta nykyisille sote-organisaatiolle toiminnallinen ja taloudellinen rasite. Motiivi osallistua tulevien sote-ammattilaisten kouluttamiseen on ollut tarve turvata tulevaisuuden osaamispääoma. Suoran valinnan palveluiden osalta palvelujärjestelmän pirstoutuessa ja kilpailun kiristyessä halukkuus sote-ammattilaisten kouluttamiseen osallistumiseen voi vähentyä ja myös laatu työharjoittelujen osalta voi vaihdella merkittävästi.

24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Oikeus rajoittaa suoran valinnan palvelutuottajien listautuneiden määrää pitäisi poistaa lainsäädännöstä.

